

Lausunto

Tampereen kaupunki

26.5.2021

TRE:3617/2021

Sisäministeriö
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: VN/12756/2021

Tampereen kaupungin lausunto luonnoksesta turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston Suomen ohjelmaksi kaudelle 2021-2027

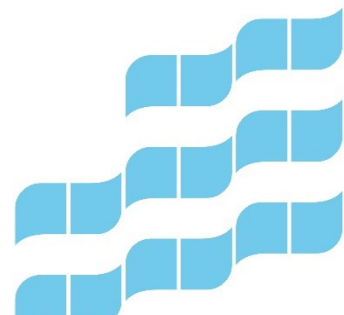
Yleistä

Tampereen kaupunki kiittää luonnosehdotuksesta ja pitää sitä kokonaisuutena hyvänä ja monipuolisena. Tampereen kaupunki toivoo, että luonnosehdotuksessa tarkennettaisiin erityistavoitteiden tulostavoitteita, jotta tulostavoitteissa näkyisi paremmin toimenpiteitä vaativa konkretia. Erityisesti toimijoiden roolia tulostavoitteiden edistäjänä tulisi tarkentaa. Tämä edellyttää myös toimijoiden tuottamien palveluiden resursointia ja siihen luonnoksessa ei oteta selkeästi kantaa.

Tampereen kaupunki nostaa esiin myös valtakunnallisten rakenteellisten uudistusten vaikutukset ohjelmaan. Mm. SOTE-uudistuksella, jatkuvan oppimisen uudistuksella ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilun rakenteellisella uudistuksella tulee olemaan merkittävät vaikutukset myös kuntien kotouttavaan rooliin ja palveluiden järjestämisveloitteeseen. Tampereen kaupunki toivoo, että tulevat rakenteelliset uudistukset nostettaisiin paremmin esiin luonnoksessa huomioiden edellä mainittu toimijoiden roolien ja vastuiden muuttuminen.

Lisäksi Tampereen kaupunki nostaa esiin tarpeen edistää viranomaisyhteistyötä erityisesti eri toimijoiden lakisääteisten palveluiden hoitamiseksi ja tiedonsiirtoon ja asiakastiedon käsittelyyn liittyvien prosessien selkeyttämistä. Tämä edistäisi vastaanottojärjestelmässä olevien turvapaikanhakijoiden varhaisen kotouttamisen toimia ja uusien kuntalaisten palveluohjausta ja kotouttavaa toimintaa yli hallintorajojen.

Luonnoksessa tuodaan esiin palveluiden pirstaleisuus ja kuntien riittävä tilannekuva tunnistaa ja edistää maahanmuuttajaväestön palveluita. Tampereen kaupunki painottaa, että kunnilla on kykyä ja tahtotilaa järjestää myös laajalla väestöpohjalla olevia palveluita kuntayhteistyössä maahanmuuttajaväestölle.

Tampereen kaupunki

Lausunto

26.5.2021

TRE:3617/2021

Tämä edellyttää lakisääteisten vastuiden selkeyttämistä, rahoitusjärjestelmän uudistamista ja palvelujärjestelmän uudistamista nivomalla palveluketjuja yhteen.

Luonnoksessa nostetaan esiin myös työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajien, erityisesti naisten, työllisyyden edistäminen. Tämän ratkaisemiseksi ja edistämiseksi viranomaisyhteistyön lisääminen poikkihallinnollisesti ja siihen liittyvien esteiden poistaminen on tärkeä kysymys. Tampereen kaupunki pitää tärkeänä, että maahanmuuttajanaiset nostetaan kotouttamisen erityiskohderyhmäksi ja heille kohdennettuja palveluita ja niihin osallistumisen velvoittavuutta lisätään.

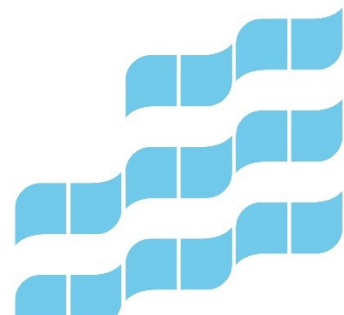
Myös perheenyhdistämiseen liittyvät vastuut on nostettu luonnoksessa esiin ja luonnoksessa painotetaan kuntien roolin vahvistamista perheenyhdistämisprosesseissa. Tampereen kaupunki näkee, että jos kuntien roolia vahvistetaan perheenyhdistämisprosesseissa ja kunnilla on tulevaisuudessa palveluiden järjestämistä vastuu, tulee perheenyhdistämisprosessien resursointitarve huomioida. Perheenyhdistäminen on monimutkainen ja aikaa vievä prosessi, joka vaatii myös monipuolista viranomaisyhteistyötä, asiakasneuvontaa ja erityisosaamista ja näin ollen kunnan peruspalveluiden voimavarat eivät nykyisellään tähän riitä.

Tampereen kaupungin keskeisin viesti on, että pirstaleisesta hankerahoituksesta tulisi päästä pitkäjänteisempään ilmiöpohjaiseen rahoituskokonaisuuteen, joka edistää pysyvien palvelurakenteiden kehittymistä kaupunkiin ja kuntiin.

Varhaiskasvatus- ja perusopetus

Perusopetuksen näkökulmasta luonnosehdotuksessa hyvää on oppilaiden riittävän tukemisen huomioiminen ja oikea-aikaisten toimenpiteiden toteuttaminen niin, että yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet toteutuvat. Opiskelussa keskeistä on kielitaidon kehittyminen riittävälle tasolle, jotta oppiminen ja opiskelu mahdollistuvat. Luonnosehdotuksessa nostetaan esille monta perheen hyvinvoinnin kannalta keskeistä teemaa, kuten perheenjäsenten samanaikaisen kotoutumisen ja psyko-fyysisen terveyden tukeminen, ammattilaisten erityisosaaminen ja joustava yhteistyö eri palveluiden ja hallinnonalojen kesken.

Edellä mainittuihin teemoihin ja tavoitteisiin liittyen ohjelmassa voitaisiin huomioida seuraavat perusopetukseen valmistavaan opetukseen tulevat lapset ja nuoret:

Tampereen kaupunki

Lausunto

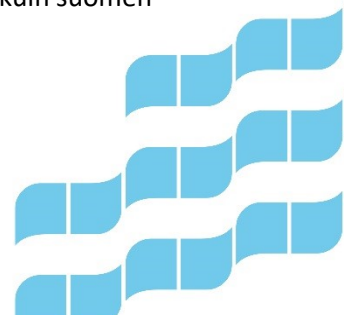
26.5.2021

TRE:3617/2021

- Luku- ja kirjoitustaidottomana tulleiden valmistava opetus tulisi olla kaksivuotinen. Tämä takaisi paremmat edellytykset jatkaa opiskelua suomen kielellä.
- Esiopetuksessa oleville valmistava opetus tulisi järjestää valtakunnallisesti inklusiivisesti, mikä mahdollistaa vertaisoppimisen ja tukee lasten integroitumista omaan ikäryhmäänsä sekä takaisi yhdenvertaiset kielenoppimisen mahdollisuudet.
- Kouluihin tarvitaan lisää omakielisiä opettajia ja ohjaajia. Oman äidinkielen opettajien tehtävään voisi yhdistää omalla kielellä annettavaa tukea. Kun oppilas osaa asiat omalla kielellä, hänellä on paremmat edellytykset oppia ne myös suomeksi. Oman äidinkielen opettajien kelpoisuutta ei ole nykyasetuksen mukaan mahdollista saada kaikissa kielissä, joten suurin osa oman äidinkielen opettajista voi saada vain määräaikaista työtä. Oman äidinkielen opettajien yhdenvertainen mahdollisuus hankkia kelpoisuus ja tarvittava täydennyskoulutus tulisi turvata kaikille opetuskielestä riippumatta.
- Koulun tulee tukea osallisuutta ja edistää rasisminvastaisuutta. Vanhempien aktiivinen osallistaminen koulun toimintaan tarjoaa mahdollisuuden osallisuuden ja kaksisuuntaisen kotoutumisen edistämiseen matalalla kynnyksellä.
- Perheiden yhtäaikaista kotoutumista ja suomen kielen oppimista tulisi tukea koulun puolelta siten, että kotiäidit voisivat opiskella jaksen kuunteluoppilaina oman lapsensa alkuopetuksen luokassa. Äidit tutustuisivat kouluun varhaisessa vaiheessa, mikä tukee vanhemmuutta ja samalla antaa tilaisuuden vahvistaa suomen kielen osaamista. Myös omakielisten vanhempainiltoja järjestäminen tukee vanhemmuutta ja yhdenvertaisuutta.

Tampereen kaupunki toivoo, että luonnoksessa otettaisiin kantaa myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kotoutumista tukeviin toimiin. Kesällä 2021 julkaistavassa Tampereen kotouttamisohjelmassa esitellään kaupungin kotouttamispalveluiden poikkihallinnollista kokonaisuutta, jonka kotouttamista tukeviin palveluihin varhaiskasvatus ja esiopetus osaltaan kuuluvat. Tähän liittyvät sekä kunnalliset että kolmannen sektorin toimijat, kuten esim. maahanmuuttajien omat järjestöt, jotka tekevät yhteistyötä maahanmuuttajien kanssa.

Luonnoksessa mainitaan, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrä perusopetuksessa on kasvanut tasaisesti 2000-luvulla ja kehitys jatkuu. Samansuuntainen kehitys on havaittavissa myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kohdalla esim. vieraskielisten varhaiskasvatusikäisten osuus Tampereella on kasvanut vuosina 2017-2020 noin 120 lapsella. Maahanmuuttajataustaisten lasten sopeutuminen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on puutteellisen kielitaidon vuoksi hitaampaa kuin suomen

Lausunto

Tampereen kaupunki

26.5.2021

TRE:3617/2021

kielisten lasten kohdalla. Tästä johtuen myös erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevien lasten määrässä maahan muuttaneiden lasten osuus on merkittävä. Perusopetuksen tapaan myös varhaiskasvatus- ja esiopetusikäisille lapsille suunnattuihin tukipalveluihin kohdistuu kasvupaineita, jotka on tulevaisuudessa otettava huomioon:

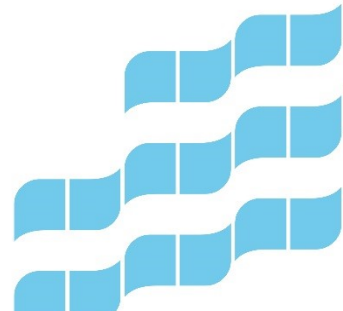
- kielitietoisuuden kasvatuksen ja opetuksen järjestäminen
- myönteisen minäkuvan edistäminen
- kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistaminen
- kotoutuvan huoltajan vanhemmuuden tukeminen ja varhaiskasvatusjärjestelmään sopeutumisen edistäminen
- henkilöstön kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamista tulee lisätä täydennyskoulutusten avulla
- verkkopalveluiden ja niiden kielivalikoiman kehittäminen sekä vanhempien digiosaamisen kehittäminen
- omakielisen viestinnän lisääminen

Tällä hetkellä maahan muuttaneiden ja kotoutuvien perheiden sijoittumisessa kaupungin sisällä on merkittävää alueellista eroa. Perheiden ensisijainen toive lapsen varhaiskasvatuspaikasta on yleensä alueelle, jossa on muita samaan kieli- ja/tai kulttuuriryhmään kuuluvia. Tämä toimii osaltaan kotoutumista tukevana ja maahan muuttaneiden turvallisuuden tunnetta lisäävänä ratkaisuna. Näillä asuinalueilla kuitenkin vieraskielisten lasten määrä lapsiryhmissä ylittää jo 70 %, joka tuo haasteita suomen kielen kehittymiselle kaikkien lasten kohdalla. Kotoutuvien lasten määrän lisääntyessä ja tarpeen jatkuessa, tulee edellä mainittujen kaltaisiin resursseihin ja niiden parhaaseen mahdolliseen kohdentamiseen kiinnittää huomiota.

Työllisyys, yrittäminen ja osaamisen kehittäminen

Tampereen kaupunki näkee tärkeänä, että perheiden kotoutumista tuetaan kokonaisvaltaisesti huomioiden työikäiset aikuiset ja lapset ja nuoret.

Monikielisen tuen vieminen osaksi kotoutumisen prosesseja monialaisesti on tärkeää. Luonnoksessa todetaan, että rahasto panostaa työllisyysasteen nostamiseen vahvistamalla kolmansien maiden kansalaisten, erityisesti kotona olevien naisten työelämäorientaatiota, osaamista ja kielitaitoa sekä edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja vahvistaa lasten ja nuorten koulumenestystä. Tampereen kaupunki kiittää asian nostamisesta luonnokseen ja pitää sitä keskeisenä. On kuitenkin tärkeää, että perheiden kotoutumisen ja aikuisten vanhempien työhön suuntaamisen toimenpiteiden vastuutahoa selkeytetään rakenteellisten uudistusten myötä.

Tampereen kaupunki

Lausunto

26.5.2021

TRE:3617/2021

Luonnoksessa nostetaan esiin jo lähtömaissa tapahtuvien toimenpiteiden, kuten lähtömaakoulutusten ja kielikoulutusten merkitys. Tampereen kaupunki näkee tämän tärkeänä, mutta nostaa esiin myös sen, ettei lähtömaayhteistyötä ole kansallisella tasolla vielä kehitetty rakenteellisesti riittävästi ja olisi tärkeää edistää sitä yhtenäisesti ja pitkäjänteisesti.

Tampereen kaupunki näkee keskeisenä maahanmuuttajien työllisyyttä edistävänä tekijänä selkeän palveluohjauksen ja tiedonvaihdon eri viranomaisten välillä. On keskeistä, ettei tiedonvaihdon luoda lakisääteisiä esteitä tai tietojärjestelmiin liittyviä rajoitteita. Tämä koskee myös turvapaikanhakijoiden vastaanottovaihetta, jolloin varhaiset- ja esikotouttavat toimenpiteet ovat tarpeen.

Luonnoksessa painotetaan, että työvoiman ulkopuolella olevien maahanmuuttajanaisten työllisyyden esteitä tulisi poistaa, mutta luonnoksessa ei ole näitä esteitä eritelty. Tampereen kaupunki näkee tässäkin, että konkretiaa on hyvä lisätä luonnoksen sisällöissä.

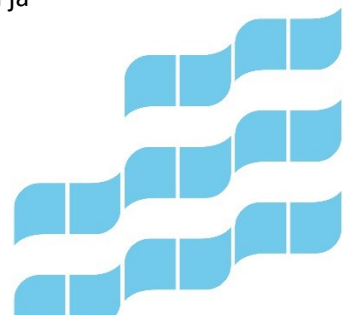
Tampereen kaupunki näkee tärkeänä toisen asteen koulutuksen yhteyden kehittämisen osana maahanmuuttajille suunnattuja työllisyyspalveluita sekä työvoiman ulkopuolella olevien koulutuspolkuja. Tampereen kaupunki toivoo, että toisen asteen koulutuksen merkitystä nostettaisiin luonnoksessa paremmin esiin ja huomioitaisiin myös oppivelvollisuuden pidentyminen, joka vaikuttaa mm. yksin maahan tulleiden nuorten integraatioon.

Tampereen kaupunki näkee myös erityisen tärkeänä kotoutumiskoulutusten jälkeisten palveluiden kehittämisen siten, että ne ovat työelämälähtöisiä ja edistävät työnhakijan kielitaitoa. Heikommassa tilanteessa olevien maahanmuuttajien kotoutumisen prosessi on pitkä ja luku- ja kirjoitustaidon opiskelua tarvitaan enemmän.

Sosiaali- ja terveystalvet

Pitkittyneet ajat vastaanottojärjestelmässä johtavat palveluiden tarpeen kasvamiseen sekä saattavat lisätä yhteiskunnallisen osattomuuden kokemuksia turvapaikkaa hakeneissa henkilöissä, minkä vuoksi vastaanottojärjestelmän on tärkeä vastata joustavalla tavalla turvapaikanhakijoiden tarpeisiin sekä pyrkiä edistämään osallisuuden kokemuksia.

Luonnoksessa korostetaan pyrkimystä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseen. Vastaanottojärjestelmän työ-, opinto- sekä muuta aktivoivaa toimintaa kehitetään turvapaikanhakijoiden omatoimisuuden ja

Tampereen kaupunki

Lausunto

26.5.2021

TRE:3617/2021

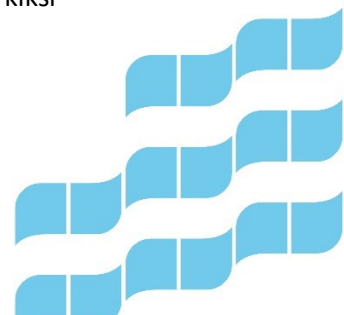
hyvinvoinnin edistämiseksi. Toivomme, että uusi rahastokausi tuottaa tähän käyttökelpoisia työkaluja, sillä tällä hetkellä vastaanottojärjestelmässä olevien henkilöiden pitkä, passiivinen odotusaika heijastuu lieveilmiöineen (mukaan lukien päihde- ja mielenterveyshaasteet, rikollinen käyttäytyminen) myös kunnan palvelujärjestelmään myönteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen jälkeen.

Vastaanottokeskuksista siirtyy kuntiin entistä enemmän yhä moniongelmaisempia asiakkaita. Mielenterveysosaamista olisi perusteltua vahvistaa järjestelmässä ja tukea erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tunnistamista heidän oikeuksiensa turvaamiseksi. Luonnoksessa on nostettu esiin psyykinen kuormittuneisuus ja mielenterveysoireet yhtenä keskeisimpänä terveyserona ulkomaalaisväestön ja koko väestön välillä. Lisäksi luonnoksessa huomautetaan, että riittämättömät taidot hoitaa terveyttä vaikeuttavat kokonaisuudessaan jokapäiväistä arkea, elämänhallintaa ja osallistumista koulutukseen sekä heikentävät työkykyä. Asiakastyössä tähän törmätään päivittäin, minkä vuoksi uudet työkalut monialaisen työn edistämiseksi ovat tarpeen, jotta fyysisen ja somaattisen terveyden edistäminen voidaan kytkeä läheisesti sosiaalisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Nykyisellään olemassa olevat palvelut ja asiakkaat eivät kohtaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Vastaanottokeskuksissa suuri osa naisasiakkaista opiskeleekin muualla, mutta tätä tulisi tukea entistä enemmän. Kannatamme vanhemmuuden tukea ja kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia. Näihin viitataan luonnoksessa liittyen esimerkiksi naisten toimijuuden vahvistamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen. Tampereen kaupungin maahanmuuttajapalvelun sosiaalityössä kevään 2021 aikana on ollut vanhemmuusryhmiä perheneuvolan MAKO-työntekijän vetämänä, mutta tätä on voitu tarjota vain rajatulle asiakasmäärälle. Tällaiselle toiminnalle olisi laajempaa tarvetta.

Esitämme myös painotettavan lasten tilannetta ja sitä, kuinka tärkeää tehdä yhteistyötä perhepalveluiden kanssa: tulisi kehittää malleja, joilla pystyttäisiin jo varhaisessa vaiheessa kartoittamaan myös lapsien palvelutarvetta. Perheen eritahtinen kotoutuminen ja sen heijastusvaikutukset koko perheen hyvinvoinnille on myös tunnistettu luonnoksessa. Vanhempien hidas kotoutuminen ja/tai vanhemmuuden karkaaminen heidän käsistään vaikuttaa lasten tilanteisiin, hidastaa myös lasten oppimista ja heikentää koulunkäyntiä tai johtaa heitä ikäkauttaan tai perhekulttuuria vastaamattomiin käyttäytymis- ja toimintamalleihin perheessä. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja vanhemmat ensisijaisia lapsen oikeuksien turvaajia.

Sivulla 15 todetaan, että kolmannen sektorin osallistumista kiintiöpakolaisten vastaanoton ja ensivaiheen kotoutumisen tukemiseksi esimerkiksi

Lausunto

Tampereen kaupunki

26.5.2021

TRE:3617/2021

yhteisölähtöisen kotouttamisen ohjelmia hyödyntämällä edistetään. Tämä on kannatettava ajatus, koska kolmannen sektorin toimijat ovat parhaimmillaan lähellä asiakkaiden kuten muidenkin kuntalaisten arkea ja toimivat paikallisyhteisössä.

Kulttuuripalvelut ja vapaa sivistystyö

Lausunnossa on kommentoitu luonnoksen sivujen 13, 19 sekä 23-24 osuuksia Kulttuurin palveluryhmän ja erityisesti Kirjaston, Työväenopiston sekä Kaupunkikulttuuriyksikön näkökulmista.

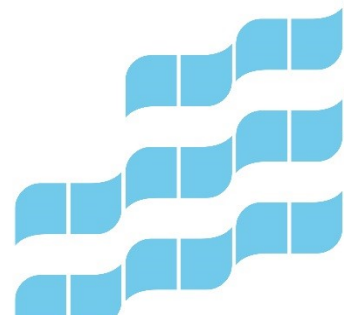
Kulttuurin palveluryhmän näkökulmasta ohjelmassa on korostettu mahdollisuuksia lisätä palveluita ja yhteistyötä ja vapaalle sivistystyölle annetaan suuri rooli maahanmuuttajanaisten kotoutumisen edistämiseksi sekä työhön pääsemiseksi. Palveluissa on jo tällä hetkellä mahdollisuus omakielisten tulkkien käyttöön ja perheen tukemiseen. Edellä mainittuja toimenpiteitä on hyvä jatkossakin kehittää.

Tampereen seudun työväenopisto on ottamassa vahvemman roolin sellaisten kotoutumisajan jälkeisten maahanmuuttajien parissa, jotka tarvitsevat edelleen kielikoulutusta ja muita palveluja. Todennäköistä on, että kielikoulutusta tarvitsevien maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvaa. Tälle kohderyhmälle olisi tärkeää ylläpitää ja kehittää kielitaidon ohella hyvinvointia esimerkiksi harrastusryhmien avulla ja näin ehkäistä syrjäytymistä.

Pitkäjänteiseen työskentelyyn ja palvelujen tarjontaan kiinnitettiin huomiota erityisesti maahanmuuttajanaisten kohdalla. Lyhytkestoiset koulutukset ovat osoittautuneet sekä osallistujien että järjestäjien näkökulmista liian pinnallisiksi toimiksi. Tulisi miettiä, miten maahanmuuttajanaiset saataisiin pitkäkestoisesti sitoutumaan esimerkiksi vuoden tai vaikka kolmen vuoden kestäväan koulutus- tai harjoittelujaksoon.

Kuntien roolien lisäksi on hyvä, että luonnoksessa nostetaan vahvasti esille maahanmuuttajien omat järjestöt ja järjestöt, jotka tekevät yhteistyötä maahanmuuttajien kanssa. Yksin kunnat eivät pysty tarpeeksi laaja-alaista palvelua ja tukiverkostoa tarjoamaan. Onkin siis korostettava yhteistyötä kolmannen sektorin ja kunnan muiden toimijoiden kanssa.

Kulttuurin palveluryhmä nostaa esille myös maahanmuuttajille kohdennetun omakielisen viestinnän merkityksen sekä suomalaisen yhteiskunnan tuntemisen ja terveyttä edistävät liikunnalliset palvelut.

Lausunto

Tampereen kaupunki

26.5.2021

TRE:3617/2021

Kirjastopalveluiden kokonaisuudessa kotoutumispalveluiden niveltymisvaiheen sujuvoittamisessa on huomioitava, että kirjasto on instituutiona usein vieras maahanmuuttajille. Tämän vuoksi työssä on paneuduttu ilmaisen aineiston, kirjastoissa vapaasti käytettävien tietokoneiden, ulkomaisten e-lehtien, ja tulostusmahdollisuuksien opastukseen. Kirjastojen suomen kielen oppimateriaalit sekä omankieliset aineistot (myös Monikielisen kirjaston kautta) tukevat kielitaidon kokonaisvaltaista kehittymistä.

Lisätietoja

Mari Taverne
Kansainvälisen osaamisen palveluiden johtaja
Tampereen kaupunki
p. 040 801 2686
mari.taverne@tampere.fi

